

Η διαμόρφωση της δογματικής συνειδήσεως κατά τον Άγιο Σωφρόνιο τον Αγιορείτη

[/ Πνευματικά Αποσπάσματα](#)

Ἡ πληρέστερη ἔκφραση τῆς ἐμπειρικῆς θεολογίας γιά τόν Άγιο Σωφρόνιο εἶναι τό Δόγμα. Τό δόγμα δέν εἶναι καρπός διανοητικῆς ἐξέλιξης ἀλλά ρηματική ἔκφραση μίας «προφανοῦς ἀλήθειας», αὐτῆς τοῦ ὑπέρτατου γεγονότος, ἡ ὁποία προκαλεῖ ὑπέρβαση τῆς τυπικῆς λογικῆς.

[Νικόλαος Κόϊος, Συντονιστής Περιεχομένου - Πεμπτούσια](#)

Στήν ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας ἀπαιτήθηκε μέγας κόπος γιά τήν ἔκφραση τῆς δογματικῆς συνείδησης. Ἡ δογματική συνείδηση εἶναι ἡ «ἄλλη», «ἐκπεφρασμένη» θά μπορούσε νά πεῖ κανείς, πλευρά τῆς πνευματικῆς ζωῆς. Τό βίωμα καί ἡ δογματική συνείδηση, οἱ δύο ἐπόψεις τῆς πνευματικῆς ζωῆς, ἂν καί φαίνονται μέχρι ἑνός σημείου χωρισμένες ὡς πρός τή «μορφοποιημένη τους ἐκδήλωση», στήν οὐσία εἶναι ἀδιαίρετη ζωή. Αὐτό ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα κάθε μεταβολή στή δογματική συνείδηση τοῦ ἀσκητῆ νά μεταβάλλει κατά τό ἀντίστοιχο μέτρο καί τήν

πνευματική πράξη καί ύπαρξη. Καί αντίστροφα, κάθε παρέκκλιση από τήν ἀλήθεια στήν ἐσωτερική πνευματική ζωή, νά ἐπιφέρει μεταβολή στή δογματική συνείδηση.

Μέ βάση τά ιστορικά δεδομένα τῆς Ἐκκλησίας, ὁ Γέρων Σωφρόνιος ὀρίζει ὡς δογματική συνείδηση τήν πνευματική γνώση, ἡ ὁποία διαμορφώνεται μετά ἀπό τήν παρέλευση πολλῶν ἐτῶν ἄσκησης, ἀπαραίτητης γιά τήν ἀφομοίωση τῆς πρώτης δωρεᾶς τῆς Χάριτος. Ἀπό τήν πείρα τῆς Ἐκκλησίας, στήν ὁποία περιλαμβάνονται οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι, οἱ μεγάλοι παλαιοί καί οἱ νέοι Πατέρες, τό διάστημα γιά τήν ἀφομοίωση τῆς χάριτος, μπορεῖ νά καθορισθεῖ ὡς τό διάστημα τῶν δεκαπέντε ἐτῶν καί πλέον.

Ἔτσι ἡ πρώτη ἐπιστολή τοῦ Ἀποστόλου Παύλου (Α΄ πρὸς Θεσσαλονικεῖς) γράφτηκε περίπου δεκαπέντε ἔτη μετά τήν ἐμφάνιση τοῦ Κυρίου πρὸς αὐτόν, στήν πορεία πρὸς τήν Δαμασκό. Σέ πολλούς αὐτό τό διάστημα παρατείνεται ἀκόμη περισσότερο. Αὐτό δέ σημαίνει ὅτι τό δῶρο τοῦ Θεοῦ εἶναι καθ' ἑαυτό ἀνεπαρκές, ἀλλά ἡ ἀφομοίωση τοῦ δώρου αὐτοῦ ἀπό τόν ἄνθρωπο συνδέεται μέ μακροχρόνια ἐσωτερική διαδικασία.

Δέν ἔχουν ἐπίσης ὅλοι ὅσοι δέχθηκαν τή Θεία Χάρη στόν ἴδιο βαθμό τό χάρισμα τῆς γραπτῆς ἔκφρασης τῆς δογματικῆς συνείδησης. Αὐτή τή διαφορά μπορεῖ κανεὶς νά τή διακρίνει ἂν συγκρίνει τίς ἐπιστολές τῶν Ἀποστόλων Παύλου καί Ἰωάννου μέ ἐκεῖνες τοῦ Πέτρου. Οἱ ἐπιστολές τῶν δυό πρώτων εἶναι πλουσιότερες ἀπό πλευρᾶς θεολογικοῦ περιεχομένου. Στήν ἔκφραση αὐτή μπορεῖ νά βοηθήσει καί ἡ «θύραθεν παιδεία». Αὐτό ιδιαίτερα φαίνεται στό παράδειγμα τοῦ Ἀποστόλου Παύλου.

Ἡ δογματική συνείδηση ὡς καταστάλαγμα μακροχρόνιας πείρας τῆς Χάριτος, ὅπως ἀναφέραμε, δέ μπορεῖ νά εἶναι ἀποτέλεσμα διανοητικῆς ἐργασίας. Δέ μπορεῖ νά εἶναι ἐπίσης οὔτε λογική ἀνάλυση πνευματικῶν βιωμάτων, πράγμα, ἴσως, ψυχολογικά ἐφικτό. Οὔτε μπορεῖ νά ἔχει χαρακτήρα σχολαστικῶν πονημάτων ἀλλά εἶναι αὐτοαποκάλυψη ψυχῆς. Αὐτή ἡ «διαδικασία» συμπίπτει μέ ὅ,τι ὁ Ἅγιος ὀνομάζει μόρφωση τῆς ὑποστατικῆς ἀρχῆς στόν ἄνθρωπο, ἡ διαφορετικά αὐθεντική πνευματική ζωή. Στήν αὐθεντική πνευματική ζωή ὅμως ἐκεῖνο πού χαρακτηρίζει τά πάντα εἶναι τό προσωπικό στοιχεῖο, ἐφόσον τίποτε δέν κινεῖται ἔξω ἀπό τίς προσωπικές σχέσεις Θεοῦ καί ἀνθρώπου. Ἔτσι ἐξαιτίας αὐτοῦ τοῦ προσωπικοῦ στοιχείου καί τοῦ βιωματικοῦ-ὑπαρξιακοῦ χαρακτήρα τῆς γνώσης ἀπουσιάζει ὅ,τι ἕνας ὀρθολογιστής ἐπιστήμονας θά ὀνόμαζε «ἀντικειμενικότητα» ἢ ἀντικειμενική παρατήρηση. Ἀρκεῖ λοιπόν ἡ ἔλλειψη τῆς ἀντικειμενικότητας γιά νά ἀρθεῖ ὁ ἐπιστημονικός χαρακτήρας τῆς γνώσης «ἐν τῇ ὑπάρξει»; Στήν πορεία θά δοῦμε νά ἐκτίθενται βιωμένες ἀλήθειες οἱ ὁποῖες ὅμως διεκδικοῦν τόσο μεγάλη ἀκρίβεια στή διατύπωση καί ἔχουν τέτοια σαφήνεια τήν ὁποία, ὅπου ἀφορᾶ βέβαια

στή θεολογική έπιστήμη πάντα, εἶναι ἀδύνατο νά τίς συναντήσῃ κανείς καί στά καλύτερα ἀκαδημαϊκά συγγράμματα.

Σύμφωνα μέ τήν Ὁρθόδοξη Θεολογία τά βασικά δόγματα τῆς Ἐκκλησίας εἶναι τό Τριαδικό καί τό Χριστολογικό. Προέκταση καί πλαισίωσή τους εἶναι ἡ διδασκαλία γιά τήν Ἐκκλησία.

Τριαδικό Δόγμα

Ὁ Ἅγιος Σωφρόνιος, ὅταν πρόκειται νά ἀναφερθεῖ σέ Τριαδολογικά ζητήματα, ἔχει τή συνείδηση ὅτι δέν κάνει λεπτομερή ἔκθεση τοῦ Τριαδικοῦ δόγματος. Θεωρεῖ ὅμως ἀναγκαῖο νά σημειώσῃ καί νά ὑπογραμμίσῃ ὅτι ἡ ἀπώλεια τῆς ἀνθρωπολογίας καί πνευματικῆς γνωσιολογίας ἀντανακλᾷ ἀναπόφευκτα στήν τριαδολογία καί τή χριστολογία, καθώς καί στό επίπεδο τῆς ἐκκλησιολογίας καί σωτηριολογίας. Ὁ λόγος, δηλαδή, περί τῆς Ἁγίας Τριάδος γιά τό συγγραφέα εἶναι συγχρόνως λόγος γιά τήν ἐμπειρία τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς, γιά τόν ἄνθρωπο καί τή σωτηρία του.

Ἡ ἐμπειρία τῆς ἀποκάλυψης τῆς Ἁγίας Τριάδος ὡς πηγή τῆς Τριαδολογικῆς Διδασκαλίας

Στήν Παλαιά Διαθήκη κατά τόν Γέροντα Σωφρόνιο ὑπάρχει ἡ γνώση τοῦ Θεοῦ Λόγου καί τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ, ὅμως ὑπό τήν ἔννοια τῶν ἐνεργειῶν καί ὄχι τῶν Ὑποστάσεων. Ὁ κόσμος τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἦταν στενά ἐγκεκλεισμένος στά ὅρια ἐνός ἐνοθεϊσμοῦ, ὅπου ὁ Θεός πιστευόταν ὡς μία καί μοναδική Ὑπόσταση. Θά μπορούσε μάλιστα κάποιος νά θέσῃ τό ἐρώτημα, ἂν ἡ ἔλξη τήν ὁποῖαν ἀσκοῦσε ὁ εἰδωλολατρικός πολυθεϊσμός στούς Ἰουδαίους τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, δέ θά ἐξηγοῦνταν ἀπό τή στενότητα τοῦ ἐνοθεϊσμοῦ τήν ὁποῖα εἶχαν. Καί ὁ ἴδιος ὁ Μωϋσῆς, στόν ὁποῖον ὁ Θεός ἀποκαλύφθηκε ὡς Ὑπόσταση, εἶχε συνείδηση τοῦ ἀτελοῦς χαρακτήρα τῆς ἀποκάλυψης τήν ὁποῖαν ἔλαβε. Γιά αὐτόν τόν λόγο κήρυξε καί τήν ἔλευση τοῦ Προφήτη-Μεσσία, ὁ ὁποῖος θά ἀποκάλυπτε ὅλη τήν ἀλήθεια περί τοῦ Θεοῦ. Σέ παρόμοια προοπτική μέ τόν Παλαιοδιαθηκικό ἐνοθεϊσμό κινεῖται καί ὁ Ἰσλαμικός.

Στόν προχριστιανικό ἐπίσης κόσμο, τόν ξένο πρός τήν ἀποκάλυψη τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, κατά τήν ἀναζήτηση τῆς Ἀλήθειας ἴσχυσαν δύο κυρίως τάσεις. Ἡ μία κατέληξε μοιραῖα στήν ὑπαρξη ἐνός «μεταφυσικοῦ» Ἀπολύτου, γιά τό ὁποῖο ἡ ἔννοια τῆς Ὑπόστασης εἶναι περιοριστική. Ἡ τάση αὐτή προέρχεται ἀπό τό ὅτι ἡ ὀρθολογιστική νόηση, μέσω τῆς ὁποίας προσεγγίζεται τό μεταφυσικό ἀπόλυτο, εἶναι ἀπρόσωπη καθεαυτή. Ἐνεργώντας ἔτσι σύμφωνα μέ τούς δικούς της νόμους,

προσπαθεί νά «ὑπερκεράσει» τήν ἀρχή τοῦ προσώπου στό ὄν, καί στό Θεῖο καί στό ἀνθρώπινο ἐπίπεδο. Ἡ δεύτερη τάση, ἀντίθετη πρός τήν πρώτη, ἐμφανίζεται, ὅταν μέσω μιᾶς βαθειᾶς πνευματικῆς ἐμπειρίας ὁ ἄνθρωπος συνειδητοποιεῖ ὅτι ἡ ἀρχή τοῦ προσώπου διέπει ὅλη τή διανοητική του ὑπαρξη. Τότε ἀναγνωρίζει ὅτι τό μεμονωμένο πρόσωπο δέ μπορεῖ νά εἶναι αὐτάρκες. Ἔτσι στρέφεται πρός ἕνα πλουραλισμό στό ἀνθρώπινο ἐπίπεδο, ὁ ὁποῖος ἐπί τοῦ Θεοῦ ἐπίπεδου ἀντανακλάται ὑπό τήν «πολυθεϊστική» μορφή. Βέβαια ἡ μεταφυσική ἔννοια τοῦ ὄντος εἶναι ἀνώτερη ἀπό κάθε μορφή πλουραλισμοῦ, ἐφόσον στοχεύει πραγματικά στήν ἀρχική καί πρωτογενή ἐνότητα. Τό πλεονέκτημα ὡστόσο τοῦ πλουραλισμοῦ, στήν καλύτερη περίπτωση ἔγκειται στήν ἀντίληψη τῆς «ὑπόστασης» ὡς τῆς βαθύτερης ὄντολογικῆς ἀρχῆς σέ κάθε πνευματικό ὄν, στό ὁποῖο ἡ ἰδιότητα τῆς σκέψης καί τῆς διάνοιας ἀποτελεῖ μία ἀπό τίς ἐνέργειες καί τῶν τρόπων φανερώσεων αὐτῆς τῆς ἀρχῆς.

Ἀπό τά παραπάνω συνάγεται ὅτι ἡ ἐμπειρία τοῦ προχριστιανικοῦ κόσμου στό σύνολό της μάς διδάσκει σαφῶς, ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἀνίκανος νά ὀδηγηθεῖ στήν ἀληθινή γνώση τοῦ Θεοῦ μέ τίς δικές του δυνάμεις καί ἔτσι χάνεται μέσα στίς ἀβεβαιότητές του. Ἡ ἀληθινή γνώση δόθηκε στήν ἀνθρωπότητα μέ τήν Θεία ἐν Χριστῶ Ἰησοῦ Ἀποκάλυψη καί μέ τήν κάθοδο τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τήν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς. Τούς λόγους αὐτῆς τῆς γνώσης διατηρεῖ ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, ἡ ὁποία μάς διδάσκει ὅτι ὁ ἀληθινός Θεός εἶναι ὁ «εἷς ἐν Τρισίν Ὑποστάσει» Θεός. Μᾶς μιᾶ περί τοῦ Θεοῦ ὄντος ὡς μίας Τριαδικῆς ἐνότητας «ἀδιαιρέτου καί ἀσυγχύτου», τῆς ὁμοουσίου Τριάδος.

(Επιλογή ἀπό το βιβλίο “Θεολογία καί Εμπειρία κατά τον Γέροντα Σωφρόνιο”, I.M.M. Βατοπαιδίου, Ἅγιον Ὄρος 2007)

Πηγή: [pemptousia](http://pemptousia.com)